
Role důvěry pro společenskou soudržnost

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE
EVROPA PRO OBČANY – OBČAN PRO EVROPU
17. – 18. ZÁŘÍ 2010 CHVALSKÝ ZÁMEK

Markéta Sedláčková
Sociologický ústav AV ČR

Obsah

- Definice koheze
 - Základní dimenze koheze – dimenze nerovností a dimenze sociálního kapitálu
 - Konceptuální schéma a indikátory sociální soudržnosti
 - Koncepce soudržnosti jako dobré společnosti
 - Analýza vybraných oblastí sociální soudržnosti v české společnosti
 - Pojem „společenská soudržnost“ ve veřejném mínění
 - Míra obecné důvěry v druhé lidi v ČR
 - Role důvěry v demokracii – občanská participace, legitimita
 - Diskuze
-

Definice koheze

koheze = společnost „drží pohromadě“

výsledek působení různých sil založených na:

- sdílení cíle
 - sdílení norem a hodnot společnosti
 - existenci vnitřně kohezivních skupin
 - respekt k odlišnostem (sociální, etnické, dané ŽVS)
 - existenci schopného managementu pro zvládání konfliktů v pluralistické společnosti
-

Sociální koheze – dimenze nerovností

- distribuce bohatství ve společnosti:
 - rovné příležitosti
 - míra nerovností a sociálních štěpení
 - regionální diference
 - rozsah sociálního vyloučení a diskriminace (gender, věku, soc. třída, zdraví, národnost, etnicita, rasa)

Důležitý nejen objektivní rozsah, ale i jejich **subjektivní vnímání** (legitimita nerovností, plnopráv. občanství).

Sociální koheze

– dimenze sociálního kapitálu

= horizontální vztahy ve společnosti.

■ **strukturní složka:**

- vazby a sociální kontakty
- sítě občanské angažovanosti (participace, dobrovolnictví)

■ **kulturní složka:**

- hodnoty a normy reciprocity
 - důvěra v druhé lidi a společenské instituce
 - pocit solidarity, smysl pro sounáležitost s komunitou
-

Konceptuální schéma a indikátory sociální soudržnosti

<i>Sociální kapitál</i>		<i>Nerovnosti – občanská práva</i>	
horizontální dimenze (soudržnost uvnitř občanské společnosti)		vertikální dimenze (soudržnost stát–občané)	
Strukturní	Kulturní	Subjektivní	Objektivní
občanská participace a aktivita občanské společnosti	ochota kooperovat a pomáhat spoluobčanům zejména z odlišných sociálních skupin	Legitimita majetkových a příjmových rozdílů	přístup k sociálnímu zabezpečení
Dobrovolnictví a dárcovství	Generalizovaná důvěra v druhé	pocit plnoprávného občanství	Sociální inkluze/exkluze
přítomnost/absence silných meziskupinových koalic nebo štěpení	lokální přináležitost a identita	Sociální spravedlnost (pocit existence spravedlivého řádu)	rovné příležitosti (gender, věk, etnicita)
politická participace formální a neformální (např. účast v komunální politice; petice, protesty)	důvěra v politické a další velké sociální instituce	vnímaná kvalita veřejných institucí	Regionální disproporce (centrum/periferie)
	důvěra ve veřejně působící osobnosti		
<i>Přemostující sociální kapitál</i>			
sociální (statusová, etnická) různorodost v sociální síti	důvěra a tolerance k odlišným skupinám		

Zdroj: autor s použitím [Berger-Schmitt 2002a, b; Chan et al. 2005; Jenson 1998].

Koncepce soudržnosti jako dobré společnosti

- **koexistence skupin s protichůdnými zájmy** - není založena na společných hodnotách většinové společnosti, ale na konsensuálně vytvořených normách, které jsou generovány pomocí společně dohodnutých a všemi respektovaných pravidel
 - **pocit plnoprávného začlenění do společnosti** - propojuje problém legitimacy diferenciací ve společnosti (např. majetkových nerovností) s otázkou sociálního začlenění
-

Analýza vybraných oblastí sociální soudržnosti v české společnosti

Chápání pojmu „společenská soudržnost“

Co všechno si představíte pod pojmem společenská soudržnost? (3 spontánní odpovědi)

solidarita mezi lidmi (vzájemná pomoc, altruismus)	23
dobré vztahy a společné hodnoty (úcta, důvěra, tolerance)	22
vztahové a prostorové úrovně (celospolečenská / skupinová / interpersonální)	14
společenská solidarita (sociální spravedlnost, smír)	10
integrace (jednota cílů, zájmů)	9
participace – aktivní občanství (angažovanost)	8
kolektivní identita (vlastenectví, sportovní utkání)	6
svoboda, rovnost příležitostí (spravedlnost)	2
ostatní (spokojenost lidí, bezpečnost)	1
neví	5
	100 %

[Naše společnost 10/2004]

Zdroje soudržnosti – obsah soudržnosti

Co vytváří soudržnost společnost (OV. 101)	Průměr	Std. Deviation
k) důvěra mezi lidmi	1,62	,652
b) sociální spravedlnost	1,73	,664
e) sdílené mravní hodnoty	1,77	,682
c) seberealizace pro většinu lidí	1,78	,655
l) ekonomická prosperita	1,78	,708
i) podpora demokracie	1,82	,664
g) národní soudržnost	1,86	,697
a) svoboda pro každého	1,88	,692
d) rovnost lidí	1,93	,795
f) souhlas se společenským systémem	2,02	,712
h) sdílená představa o budoucnosti	2,10	,765
m) důvěra k politikům	2,20	,916
j) přináležitost k Evropě	2,27	,814

Zdroje soudržnosti - faktory

Jak se dosahuje soudržnosti společnosti dle názoru lidí ?

■ hodnoty vzájemnosti (rovnost)

- sociální spravedlnost
- rovnost lidí
- sdílené mravní hodnoty
- důvěra mezi lidmi

■ kolektivní identita (národ)

- sdílená představa o budoucnosti
- národní soudržnost
- souhlas se společensk. systémem
- důvěra k politikům

■ evropské liberální hodnoty (demokracie)

- přináležitost k Evropě
- svoboda pro každého
- podpora demokracie
- seberealizace pro většinu lidí

Celková vyčerpaná variance 59 % (20/20/19 %)

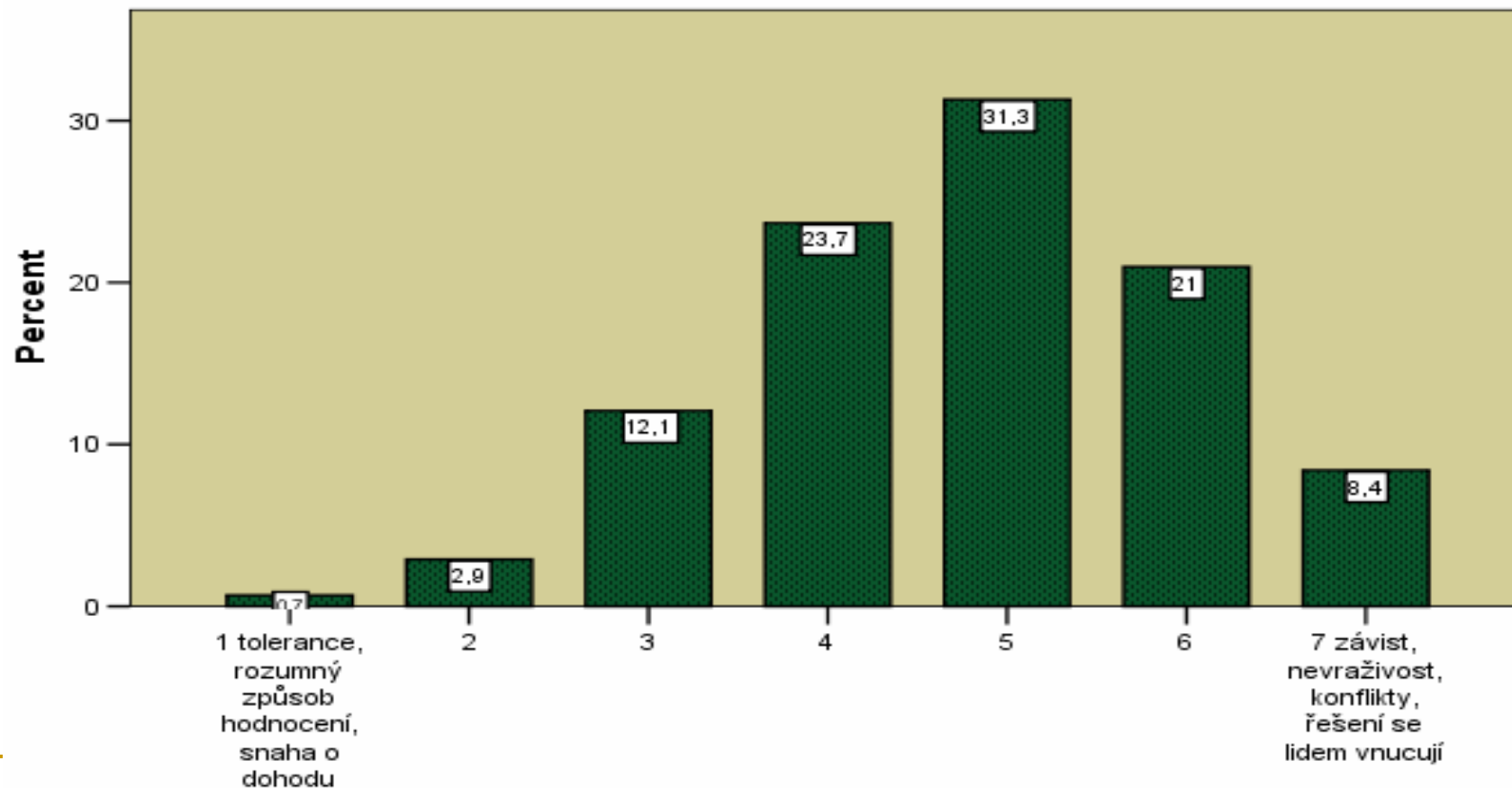
Vázanost chápání soudržnosti na postavení respondenta ve společnosti

- **hodnoty vzájemnosti a rovnosti** – preferováno s rostoucím věkem, klesajícím příjmem, záporným hodnocením vlastní ŽÚ, politická levice
 - **národní identita** – není vázáno na soc. postavení, jen spíše politická levice
 - **evropský liberalismus** – politická pravice
-

Hodnocení vztahů mezi lidmi

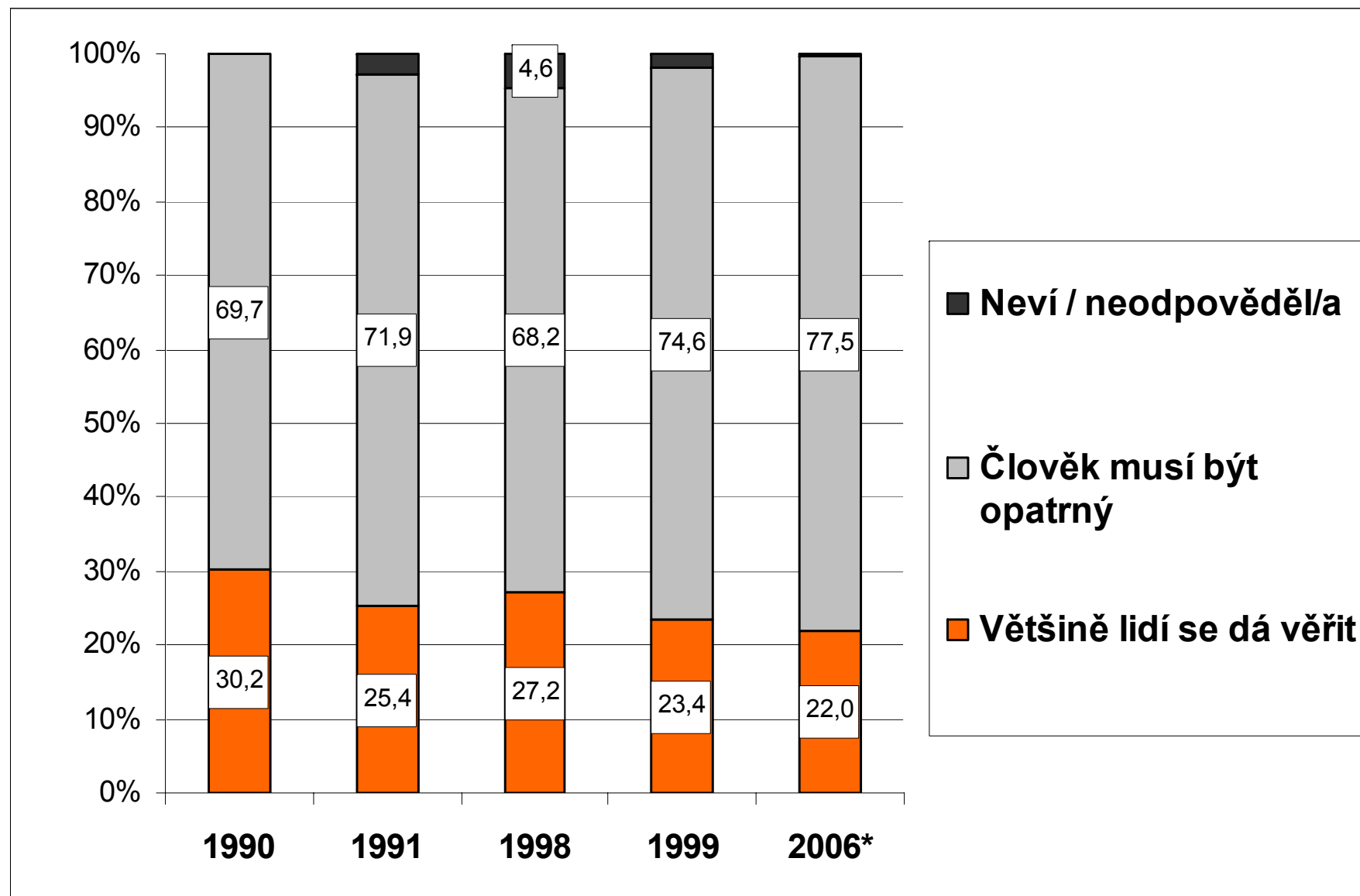
Který ze dvou popisů lépe vystihuje vztahy mezi lidmi v naší společnosti?

Vztahy a vlastnosti v naší společnosti

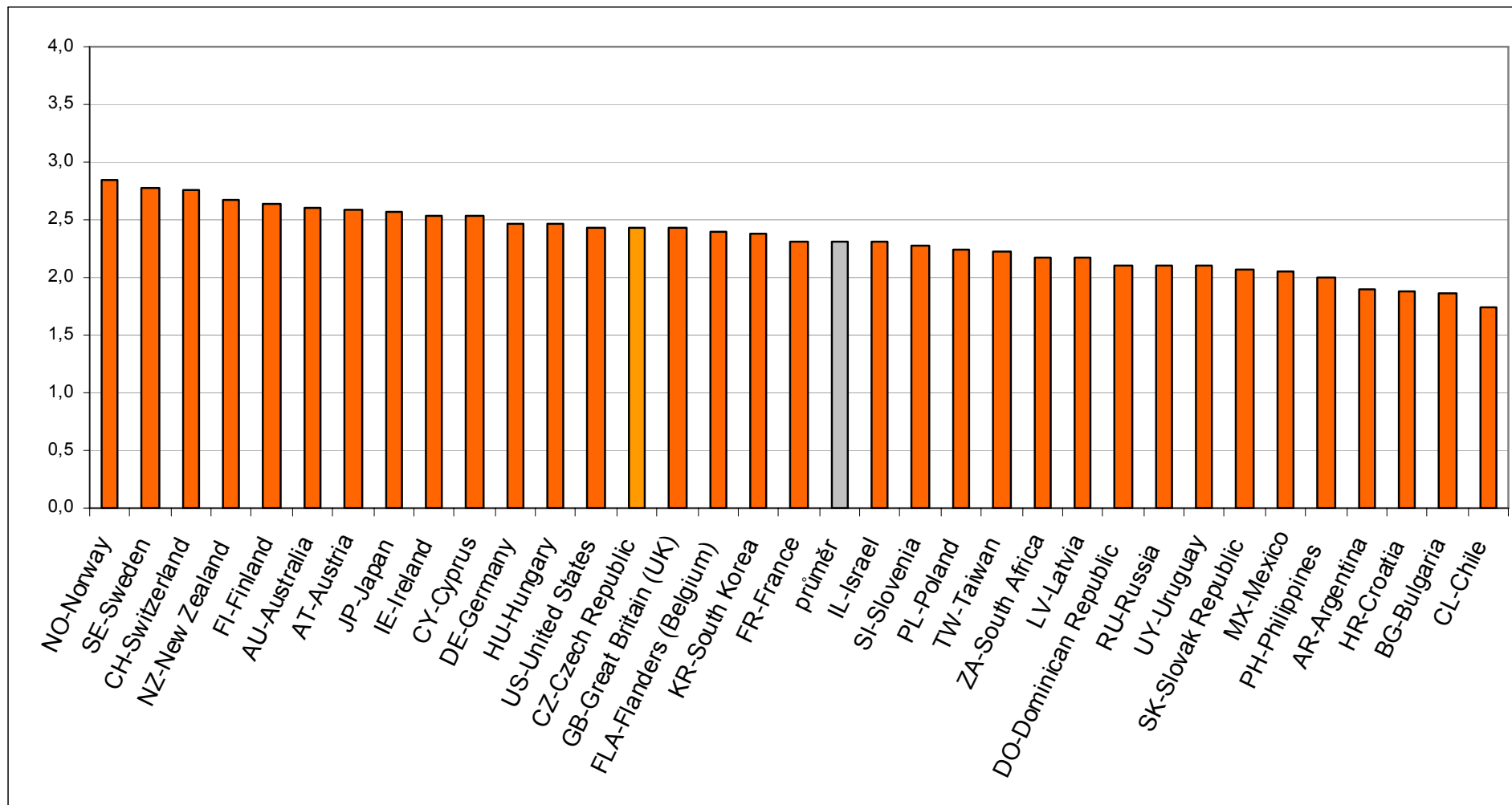
[Naše společnost 01/2005]

Vývoj obecné důvěry k druhým lidem v ČR

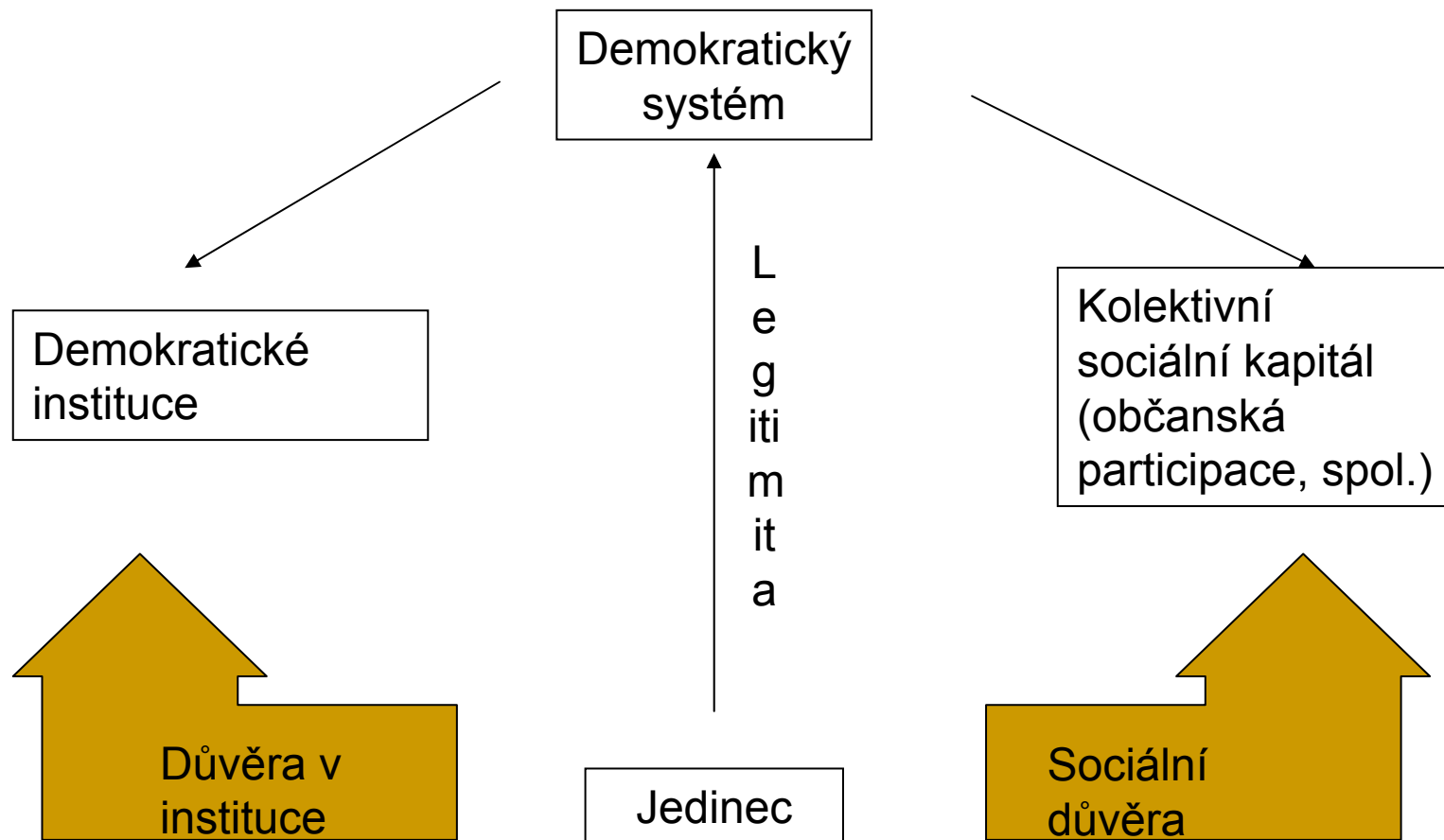
Zdroj: WVS 1990, 1991, 1998, 1999, *Soudržnost 2006.

Sociální důvěra v mezinárodním srovnání (ISSP 2007)

1 - „Lidem se téměř nikdy nedá důvěřovat“ až 4 - „Lidem se dá téměř vždy důvěřovat“.

Důvěra a demokracie

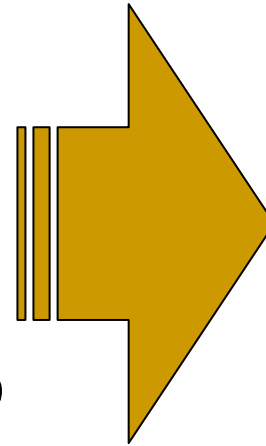
Analýza důvěry a občanské participace

- kulturalistické teorie (Almond, Verba 1963; Putnam 2000): sociální důvěra vzniká v prostředí občanských aktivit
 - výzkumy ISSP 2004 – Občanství, Aktér 2005
 - vztah mezi důvěrou a členstvím v dobrovol. organizaci v ČR neprokázán
 - alternativní hypotéza:
tzv. nekonvenční participace - vztah pouze se specifickou občanskou aktivitou altruistického charakteru – **dárcovství, dobrovolnická práce**
-

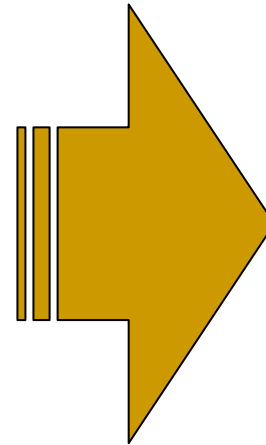
Souvislosti sociální důvěry v ČR

- důvěra v instituce
- pocit vnější politické efektivity (funkčnost dem. institucí)
- spokojenost s politickou a ekonomickou situací
- optimistické vidění budoucího vývoje

- deziluze z vývoje po roce 89
- negativní hodnocení situace (nespravedlnost, soc.rozdíly, korupce)

sociální
důvěra

nedůvěra

Diskuze

- Může být sociální soudržnost založená na konsenzu norem a hodnot v dnešní pluralitní společnosti funkční?
 - Do jaké míry je subjektivní vnímání soudržnosti pro skutečnou soudržnosti společnosti určující?
 - Jak vytvořit důvěryhodné prostředí ve společnosti, kde si lidé nevěří?
 - Jak se zbavit dojmu, že odlišný = nebezpečný, nedůvěryhodný?
-

Děkuji za pozornost.

marketa.sedlackova@soc.cas.cz
